

V současnosti, tedy v sedmdesátých letech, není již stimulem ke studiu Augustina duchovní situace a potřeba dialogu, nýbrž nový historický a filologický materiál. Ačkoli je to pro Andresena spíše politováníhodné, je právě zde třeba začít s návrhem programu dalšího studia. Andresen nejprve shrnuje výsledky exaktní práce s novými nálezy, objasňujícími manicheismus ve vztahu k Augustinovu duchovnímu vývoji (fajjúmské nálezy v Medenet-Madi ze 30. let, nová rekonstrukce Ciceronova Hortensia), a mluví o nejnovejších životopisných monografiích (na prvním místě o známé biografii z pera Petera Browna, z níž jsou mimochodem — kromě další Brownovy stati — do této knihy pojaty hned dvě kapitoly). Jako zvláštní požadavek vyzdvihuje práci se slovní zásobou a s významem pojmů; mluví v této souvislosti o ediční a lexikografické činnosti a o nanejvýš aktuální potřebě augustinského lexikonu pojmů. Jen na základě nového přesného pochopení Augustina díky takovému pojmoslovnému rozboru bude lze překonat současné specializované odbornictví a dospět k „Augustingespäch der Zukunft“.

Stati samy jsou rozděleny do tří oddílů: Der biblische Theologe, Der Sozialethiker, Der Lehrer der Erbsünde, a téměř všechny se zdají dosvědčovat stále trvajcí zájem o Augustinovo společenské učení a o jeho filozofii dějin. Tak je zde zastoupen, jak jsem již uvedla, londýnský historik P. Brown (který je vedle známé biografie autorem monografie o společnosti Augustinovy doby) statí o „populus Dei“ a o Augustinových sociálních a politických názorech. Německý protestantský historik Ulrich Duchrow, odborník v otázce nauk o dvou říších, se zabývá Augustinovou naukou o „civitas“, Augustinovo pojetí dějin je tématem stati R. A. Markuse, profesora středověkých dějin v Nottinghamu (který je autorem knihy „Saeculum, History and Society in the Theology of St. Augustine, 1970). Význam pro chápání Augustinových společenských nauk a dalšího vývoje augustinismu má též Brownův rozbor Augustinova pojetí vztahu křesťanského učení — „doctrina christiana“ — a (světské) učenosti, zajímavý zvláště výkladem vztahu hipponského biskupa k antické kulturní tradici, a studie J. F. Gonzáleze „Die Armut in der Spiritualität Augustins“; vychází z těsného teologického rámce, dospívá ovšem ke konkrétnímu zdůvodnění někdy překvapujících historické skutečnosti, že totiž augustinismus nikdy nečinil z křesťanské chudoby normu (požadavek chudé církve) a že pozemský majetek měl za eticky irrelevantní.

Vedle důrazu na politické a společenské teorie plyne ze všech uveřejněných studií také uskutečňování Andresenem postulované tendence ke studiu pojmů a jejich významu. Kromě rozborů ve zmíněných statích je třeba z tohoto hlediska upozornit na studii R. Lorenze, protestantského církevního historika (speciálně pro období patristiky) v Mohuči, „Gnade und Erkenntnis bei Augustin“, která rozebírá několik pojmů, jako „admonitio“, „notitia intus“, „illumination“ aj. Studii o významu slova je i na závěr publikace zařazený výklad Ricoeurův — „Die Erbsünde...“, který se stejně jako předcházející práce W. Simonise zabývá Augustinovým učením o dědičném hříchu a dotýká se tak jednoho z úhelných pojmů jeho nauky, který hrál tak velikou úlohu v pozdějších proměnách středověkého myšlení v heterodoxii a v reformaci, predestinatione.

Jana Nechutová

Ulrich Dönnges — Heinz Happ, Dependenz - Grammatik und Latein - Unterricht. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht 1977, stran 287.

V rozpětí dvou let již druhá významná publikace Heinze Happa zabývající se otázkami dependenční, resp. valenční gramatiky vznikla za autorské spoluúčasti gymnaziálního profesora Ulricha Dönngese. Zatímco první (Heinz Happ, Grundfragen einer Dependenz-Grammatik des Lateinischen, Göttingen 1976) přináší poznatky všeobecného charakteru, druhá, jak vyplývá ze samotného názvu, má zaměření zjevně praktické. Je koncipována jako návrh ke zdokonalení teorie i praxe ve vyučování latině aplikací obsahu a metod dependenční gramatiky, a tím adresována především učitelům, i když podle našeho názoru poskytuje bohaté možnosti i pro všestrannější studium současné latinistiky a neměla by chybět na stole odborníka, kterému leží na srdci pozice a úroveň latiny v naší školské soustavě.

Kniha je rozdělena do šesti kapitol, jejichž rozsah je přiměřený důležitosti zpraco-

vávané látky i rozsahovým možností. Za klad považujeme vhodně formulovaný úvod, ve kterém se čtenář podrobně dovidá o příčinách, cílech i charakteru předložené práce a jehož součástí je vzhledem k experimentální povaze celého díla výzva k diskusi o nastolených otázkách se záměrem zintenzivnit vztah mezi moderní jazykovědou a teorií jazykového vyučování. Užitečný je také závěrečný příspěvek prof. dr. Hugette Fugierové ze Strassburgu, který podává stručný přehled o vědeckém snažení a publikační činnosti v probírané problematice ve Francii.

Úvodní kapitola stejně jako celá publikace vychází z konkrétních podmínek západo-německé vyučovací praxe a v úzké spojitosti s jejími potřebami, což ovšem v žádném případě neomezuje její použitelnost v jiném prostředí, si klade za cíl řešit metodickou stránku a didaktickou hodnotu jednotlivých poznatků dependenční gramatiky ve školním vyučování. V první části je formulován přehledný tézovitý souhrn dependenční gramatiky určený žákům. Začíná poznámkou o vztazích a závislostech jednotlivých větných členů a přes jejich popis, valenci slovesa a druhy doplnění („Füllungsarten“) se dostává až k analýze překladatelské techniky. Z didaktického hlediska se v dalším zdůrazňuje větší efektivnost pluralismu vyučovacích metod proti omezující a málo konstruktivní orientaci pouze na jedinou metodu. Po promyšleném návrhu na metodický postup při vyučování s důrazem na pořadí probíraných jevů se v závěru detailně a konkrétně rozebírá průběh kursu dependenční gramatiky ve třídě začátečnicků.

Nejrozsáhlejší kapitola „Verb-Valenz und Vokabelarbeit“ poskytuje řešení celé řady speciálních problémů týkajících se využití slovesné valence v práci se slovíčky. Předkládá se tu vzor valenčního popisu slovesa pro školské účely, ve kterém se nerozlišují doplnění obligatorní a fakultativní. Sledují se souvislosti mezi významem, event. významy slovesa a jeho konstrukcemi. Poukazuje se na výhody valenční analýzy, která umožňuje lépe vystihnout konstrukci zejména u sloves s rozdílnou valencí. Konstrukční rozdíly se mohou odrážet na různých stupních valenčního popisu: v počtu nutných doplnění, v jejich syntaktické nebo konečné sémantické povaze. Všechny případy jsou ilustrovány příklady ze školních gramatik.

Zvláštní pozornost je věnována současnému stavu školních lexikografických pomůcek v NSR. Vedle kritických připomínek je zde podán konstruktivní výklad o tom, jak lze předběžně přizpůsobit existující příručky potřebám moderní školy, ale přichází se také s důkladně uváženými návrhy na jejich perspektivní zpracování.

Do dvou následujících kapitol jsou zahrnuty různé typy cvičení navazujících na předcházející výklady. Poskytují přitažlivé cvičební materiály experimentálního charakteru, z nichž mnohé převyšují rámec středoškolských postulátů na znalosti syntaxe v našich školních osnovách. Daly by se však didakticky hodnotně a konstruktivně začlenit do vysokoškolské výuky. Z paradigmatické latinských větných pozic se prociňuje paradigma akuzativního předmětu, ke zvládnutí valenčních vztahů slouží rozmanité formy paradigmatických, syntagmatických a analytických cvičení, které jsou názornou ukázkou toho, jak lze výsledky moderní jazykovědy v oblasti gramatického a lexikálního popisu aplikovat ve výuce latiny a jejími prostředky dosáhnout zjednodušení a zpřesnění jazykového popisu.

Pátá kapitola se zabývá konstruktivní kritikou tří školních učebnic latiny („Redde rationem“, „Cursus Latinus“, „Nota“), ve kterých se do značné míry uplatňuje valenční anebo funkcionální hledisko. I zde stejně jako v celé knize se projevuje úmysl autorů poukázat na naléhavou potřebu netradičního zpracování gramatické látky, které by respektovalo nové závažné aspekty současného lingvistického výzkumu.

Se zřetelem na komunikaci mezi výukou latiny a výukou moderních jazyků je v šesté kapitole poukázáno na postavení dependenční gramatiky v učebnicích moderních jazyků. Zdůrazňují se možnosti spolupráce zejména mezi učiteli latiny a němčiny, t. j. mateřského jazyka, která by měla přerůst v užitečný a plodný dialog.

Celkově je nutno říci, že recenzovaná kniha je průbojná a podnětná práce napsaná s největší kompetencí. Spojují se v ní výrazné pedagogické zkušenosti učitele praktika se schopností precizní jazykové analýzy lingvisty teoretika. Přes některá diskusní místa a nedostatky, vyžadující podrobnější, fundovanou analýzu, je publikace pozoruhodným podnětem pro další bádání v oblasti aplikované lingvistiky v antických jazycích. Snahu autorů o využití poznatků dependenční gramatiky ve školní praxi lze pokládat za reálnou a nanejvýš potřebnou, protože nejnovější výsledky lingvistického výzkumu se zatím jen nepatrně uplatňují v teorii a metodice vyučování latiny.